

Barsi Balázs

Az ünnep katolikus teológiájának bibliai alapjai

Isten első művének, a teremtésnek a bemutatását ezekkel a szavakkal zárja a Szentírás: „és elkészült a föld és az ég minden benne levővel együtt. Isten a hetedik napon befejezte művét, amit alkotott. A hetedik napon

megpihent a munkája után, amit végzett, Isten megáldotta, megszentelte a hetedik napot, mert azon megpihent az egész teremtő munkája után.” (Ter 2,1–2) Ezzel a kijelentéssel a szentíró egyben Izrael hetente visszatérő ünnepét, a szombatot is megalapozza. A szombat pedig nem csupán szünnap, hanem valóban ünnep. Azt hiszem, hogy ezek a sorok sugallják Isten egyik legnagyobb ígérését, tudniillik, hogy az ember Isten létmódjából („nyugalmából”) részesül. Még szó sincs a Messiás ígérétééről vagy az örök életről, de már szó van az Istennel való közös létezmód ígérétééről. Isten a kinyilatkoztatás korai korszakaiban nem beszél arról, hogy mi is van odaát a halálon túl, arról a bűnbeesett ember (ősi vallások) fantáziál. Isten azonban a Szentírás első lapjain meghívja az embert arra a nyugalomra, amely az Ő sajátos létmódja, ez pedig az ünnep.

Isten utolsó műve nem más, mint ugyancsak teremtés, újjáteremtés: „akkor a trónon ülő megszólalt: lásd, újjáteremtek mindent” (Jel 21,5). Isten ezen utolsó, a mi világunkra vonatkozó művét az örök ünneplés fogja folytatni, a Bárány mennyegzője. Tehát Isten első és utolsó művének, a teremtésnek és az újjáteremtésnek a célja, hogy meghívja az embert egy örök ünneplésre, és az emberen keresztül az egész teremtett világot. A két nagy mű és a két ünnepre hívás között ott van az ember történelme, amelyet megjelöl a bűnbeesés, amely nem más, mint ünneprontás, és a megváltás, amely az ember ünnepeinek nem csak helyreállítása, hanem még csodálatosabb megújítása. Az ember igazi történelme a paradicsom fája, a kereszt fája és a Jelenések könyvében megjelenő életfa körül zajlik.

Miközben megvizsgáljuk, miben is áll az ember bűnbeesése mint ünneprontás, és miben áll a megváltás mint az ünneplés még csodálatosabb megújítása, magának az ünneplésnek, az ünnepnek a legmélyebb misztériumához jutunk el, mely nyilván az ember legmélyebb misztériuma, az eucharisztia.

A bűn mint ünneprontás

A számtalan szentírási részlet közül, melyek az ember megromlott ünnepét mutatják be, most Baltazár lakomáját olvassuk el Dániel könyvének 5. fejezetéből: „Baltazár király nagy lakomát rendezett ezer főrangú emberének, és az ezer emberrel együtt itta a bort. A bor hatására megparancsolta Baltazár király, hogy hozzák elő azokat az arany és ezüst edényeket, amelyeket apja, Nabukodonozor hozott el a jeruzsálemi

Barsi Balázs ferences teológiai tanár (Sümege). Az itt közölt tanulmány a Magyar Egyházzenei Társaság IV. Kongresszusán 1999. március 12-én, Pápán elhangzott előadás átdolgozott változata.

templomból. Azokból akart inni a király főrangú embereivel, feleségeivel és ágyasaival együtt. Elő is hozták az arany edényeket, amelyeket a jeruzsálemi templomból, az Isten házából hoztak el, és a király azokból ivott főrangú embereivel, feleségeivel és ágyasaival együtt. Itták a bort és közben dicsőítették az aranyból, ezüstből, rézből, vasból, fából és kőből csinált isteneket.

Egyszerre csak egy emberi kéz ujjai tűntek fel, és írni kezdtek a királyi palota festett falára, a lámpatartóval szemben; a király pedig nézte a kezet, ahogyan írt. Közben a király arca elsápadt, gyöttrő gondolatai támadtak, dereka elernyed, és még térdei is reszkettek. A király hangosan kiáltott, hogy vezessék eléje a varázslókat, a csillagjósokat és csillagászokat. Azután így szólt a király a babiloni bölcsekhez: Akárki legyen is az az ember, aki elolvassa ezt az írást, és meg tudja nekem magyarázni, az bíborba öltözhet, aranyláncot kap a nyakába, és rang szerint harmadik ember lesz országomban.

Akkor eljöttek a király bölcsei mindnyájan, de nem tudták az írást elolvasni és megmagyarázni a királynak. Ezért Baltazár király még jobban megrémült, arca elsápadt, és a főrangú emberek is tanácstalanok voltak. Az anyakirálynő azonban hallva a királynak és a főrangú embereknek a beszédét, bement a mulatozókhöz, és ott így szólt a királyné: Király, örökké élj! Ne gyötörjenek téged gondolataid, és az arcod se legyen sápadt! Van az országodban egy férfi, akiben szent, isteni lélek van. Atyád idejében őt úgy ismerték meg, mint akinek világos értelme van, és olyan bölcsessége, amilyen az istenek bölcsessége. Atyád, Nabukodonozor király a mágusok, a varázslók, a csillagjósok és a csillagászok elöljárójává tette; igen, a te atyád, ó király! Mert Dánielben, akit a király Béltacsárnak nevezett el, rendkívüli lélek, tudás, értelem, álommagyarázó, titkot feltáró és rejtélyeket megfejtő képesség van. Most azért hívatni kell Dánielt, majd ő megadja a magyarázatot!

Dánielt tehát a király elé vezették. A király így szólította meg Dánielt: Te vagy a zsidó foglyok közül való Dániel, akit atyám, a király hozott ide Júdából? Azt hallottam felőled, hogy isteni lélek, világos értelem, és rendkívüli bölcsesség van benned. Most vezették elém a bölcseket és varázslókat, hogy olvassák el ezt az írást, és magyarázzák meg nekem, de ők nem tudták azt megmagyarázni. Rólad azonban azt hallottam, hogy meg tudod magyarázni, ami magyarázatra szorul, és meg tudod fejteni a rejtélyeket. Ha tehát most el tudod olvasni ezt az írást, és meg tudod nekem magyarázni, akkor bíborba öltöztetsz, aranyláncot kapsz a nyakadba, és rang szerint harmadik leszel országomban.

Dániel így válaszolt a királynak: Ajándékaidat tartsd meg és adományaidat add másnak! (Az igaz próféta jellemzője, hogy nem jutalomért és bérért dolgozik.) De azért az írást elolvasom és megmagyarázom neked, királyom. Ó, király! A felséges Isten királyságot, nagyságot, méltóságot és dicsőséget adott atyádnak, Nabukodonozornak. Olyan nagy hatalmat adott neki, remegtek és rettegetek tőle a különböző nyelvű népek és nemzetek. Megölte, akit akart, és életben hagyta, akit akart; fölemelte, akit akart, és megalázta azt, akit akart. De amikor szíve fölfuvalkodott, és gögösen megkeményedett, letaszították királyi trónjáról, és méltóságát elvették tőle. Száműzték az emberek közül, és csak annyi értelme maradt, mint az állatoknak. A vadszamarak között tanyázott, füvet evett, mint az ökrök, és az ég harmatja áztatta testét, amíg el nem ismerte, hogy a felséges Isten uralkodik az emberek királysága fölött, és ő azt ülteti trónjára, akit akar.

(Jellemző bűn az Isten elleni kevélység bűne, amely megrontja az ember lakomáját, s megrontja következőképpen politikai, gazdasági rendszerét is.) *De te, Baltazár, aki a fia vagy, nem aláztad meg magadat, bár mindezt tudtad. A menny Ura fölé helyezted magadat, mert az ő házának edényeit hozták eléd, és te bort ittál azokból főrangú embereiddel, feleségeiddel és ágyasaiddal együtt, miközben dicsőítetted az ezüsből, aranyból, rézből, vasból, fából és kőből csinált isteneket, amelyek nem látnak, nem hallanak, és semmit sem tudnak. De azt az Istent, akinek a kezében van az életed és minden utad, nem dicsőítetted. Ezért küldte ő ezt a kezét és íratta föl ezt az írást. Ez az az írás, amelyet fölírattott: mené, mené, tekél és parszin. A szavak pedig ez a jelentésük: Mené: Isten számba vette királyságodat, és véget vetett neki. Tekél: megmért a mérlegen, és könnyűnek talált. Parszin: feldarabolta országodat, azután a médeknek és a perzsáknak adta.*

Akkor Baltazár parancsára Dánielt bíborba öltöztették, aranyláncot tettek a nyakába, és közhírré tették, hogy az országban ő a harmadik uralkodó. Még ugyanazon az éjszakán megölték Baltazárt, a káldeusok királyát. Az országot a méd Dárius foglalta el hatvankét éves korában.” (Dán 5,1–6,1)

Ez az úgynevezett lakoma a bűnbeesett ember egész történelmének teológiai, tehát Isten oldaláról való szemlélése. A bűnbeesett ember saját maga által rendezett lakomája három lényeges ponton tér el az Isten által az embernek rendezett lakomától. Az ember által rendezett lakoma a Bárány mennyegzőjének a karikatúrája, és így az egész emberi lét megrontása. Baltazár lakomáját, az ember megromlott ünneplését, a megromlott emberi életet minden szinten — egyéni, politikai, gazdasági, társadalmi szinten — az orgia, az idololatria és a profanizáció jellemzi. Ez a három jellemző vonás természetesen utalás a Szent János első levelében olvasható kijelentésre: „Minden, ami a világban van, a test kívánsága, a szemek kívánsága és az élet kevélysége, nem az Atyától van, hanem a világtól.” (1Jn 2,16) Szent János ezen összefoglaló megállapítása viszont utal a Teremtés könyve 3. fejezetére, ahol azt olvashatjuk: „Az asszony látta, hogy a fa élvezhető (test kívánsága), tekintetre szép (szemek kívánsága) és csábít a tudás megszerzésére (az élet kevélysége).” (Ter 3,6) A teremtett világ jó. Isten azonban az embert szabadnak teremtvén felszólította, hogy folytassa a teremtést, építsen ki egy civilizációt, kultúrát. Az ember viszont elszakadt bűnével Istentől, és így az a civilizáció, az a kultúra és az a vallás, amelyet a bűnbeesett ember alakít ki, a hármas kívánság uralma alatt van. A hármas kívánság igazi gyökere, az ünneprontás lényege az idololatria, a bálványimádás, amely nem más, mint az ember önimádása, hiszen a bálvány projekció (önkivetítés): az ember végtelenre rendelt vágyainak önmagába történő visszacsavarodása. Nem a nagy pogány vallásokat ítélem el. Az ókor nagy vallásai hatalmas várakozásban éltek. Az ókori bálványimádás nem mindenestül rossz, hiszen a bálvány valamiképpen összeköti az embert Istennel. A feléje vezető úton lehet egy állomás. Más az, amikor korunkban fölveti magát egy abszolút, önmagába zárt bálványimádás, amely már nem vár semmit odaátról. A Római levélben beszél arról Szent Pál, hogy az önmagában teljesen lezárt, Istentől

már semmit sem váró bálványimádásnak a következménye az aberráció, egy nárcisztikus, öntetszelgő, az ember önmagát imádó magatartása. Az ünnep megrontásának központja tehát nyilván az idololatria, a bálványimádás. A Kígyó (a Sátán) arra akarta rávenni az embert, hogy olyan legyen, mint az Istene. Kevélység ez? Igen, de tegyük hozzá, a kevélység nem végtelen nagyságra kívánczik, hanem alapvetően önmegvalósításra, mert Isten sokkal többet adott az embernek, mint amire a Sátán fölbiztatta. Isten arra hívta meg az embert, hogy isteni természetének részesévé legyen, ne csak emberi lényé, supermanné változzék. Tehát a kevélység sosem sem eléggé intelligens, és sohasem a legnagyobbra vágyik. Megelégszik egyfajta emberfelettel. Krisztus azt mondja, legyetek olyanok, mint a ti mennyei Atyátok. A Sátán azt mondja, legyetek olyanok, mint az istenek. A kísértés lényege, hogy Isten nélkül váljatok isteni lényé. Az ember Isten képmására teremtett lény, vagyis van vonatkozása a végtelenre. Ez biztos! Ha ezt a vonatkozást nem vállalja, letagadja, akkor ez a végtelenre irányuló vágya megpattan, önmagába visszakunkorodik, és a végtelenség képzetét kelti az emberben. Ez a projekció. Önmagunk kivetítése a végtelenség illúziójával. Az ember így tulajdonképpen kivonja magát a teremtés rendjéből, amely az isteni ajándékozás rendje, vagyis a teremtést nem ajándékként fogadja el — az ajándék szakrális valóság —, hanem profanizálja azt, kisajátítja. Tehát az idololatria (bálványimádás) profanizációhoz vezet.

Az igazi ünnep nem az ember alkotása. Isten rendezte meg kezdetől fogva az ünnepet az ember számára. Ennek a ténynek igen sok rituális következménye van a római katolikus misére vonatkozóan. Az igazi ünnep nem az ember alkotása, az ember abban csak részt vehet, és ennek az alapigazságnak ki kell fejeződnie az ünnepben. Ha az ember önmagát ünnepli, ha a közösség magát a közösséget ünnepli, akkor semmit sem ünnepel. Az ünnepet Isten rendezte meg. Az igazi kísértés és bukás lényege, hogy az ember Isten nélkül akar Isten lenni. Ótóle elszakadva, abszolút autonómiát vindikálva magának. S az így rendezett ünnep mindig orgiává fajul. Miért? Mert ha egy ünnepnek nincs köze az Abszolútumhoz, vagyis a Végtelenhez, akkor nem ünnep. Az ember ösztönösen a végtelenre irányuló, kitáguló lény. De ez a végtelenség most nem az igazi végtelenre mutat, hanem az emberre magára. Így az orgiában önmagát tapasztalja meg. Az extázisból orgia lesz. Az igazi ünnep ugyanis részesedés a végtelen életből. Micsoda ünnep volt már pusztán az a pillanat is, amikor bencés tanárom, Dr. Bánhegyi Jób (talán 1962-ben vagy 63-ban) egy akkori iskolaszagú teremben, ahol a padokat hosszú nemzedékeken keresztül nem tudták újakra lecserélni (mert arra nem volt pénz), a kommunizmus kellős közepén egyszer azt mondta egy magyarórán: Az ember a végtelen életre szomjazik. És mi az örök élet? Interminabilis vitae tota, simul et perfecta possessio — a mérhetetlen élet teljes, egyszeri és tökéletes birtoklása. Azt mondhatnánk, ásatag középkori meghatározás. Nem igaz. A Biblia lényege. Mi akkor, kamaszok, egymásra néztünk, ünnep volt az osztályban. A végtelen élet egyszeri, de teljes és tökéletes birtoklása!

De térjünk vissza Baltazár király lakomájához. A következőket érdemes észrevenni és megfontolni: itt egy politikai, gazdasági rendszer, egy birodalom összeomlásáról van szó. Ez azt jelenti, hogy az ember ünnepének megbetegedése az ember egész történelmének s minden vonatkozásának a betegségét magával hozza. Ezt nem entellektüelek elvékonyított eszme-futtatása alapján állítom, nem filozófiai megfontolások konklúziójaként hirdetem, hanem a kinyilatkoztatás alapján. Az ünnep betegsége egyben a társadalom megromlása. Az ünnep megromlása nyilvánvaló, a „nem ünnepnek”, a hétköznapiak is a megromlását vonja maga után. És így az embernek és az egész kozmoszhoz való viszonyának a megromlását is. Az ember állattá változik, mint Nabukodonozor király, aki fűvet legelt, mint az állatok (fű = drog). A helytelen ünneplés, a beteges ünneplés állattá degradál.

Azt is látjuk, hogy az ünneplés megromlása az extázis elferdülése, mert az ember ki akar lépni önmagából. Az a személy normális állapota, hogy kilép önmagából, hogy másokért él, a szeretet eseményében. A megromlott ünneplésben azonban nem extázis lesz, hanem orgia. Nem fölfelé lép ki magából, az Isten felé, hanem lefelé az animalitásba. Egy percre se tévesszük szem elől, hogy itt alapvetően a bűnbeesett ember megromlott ünnepléséről van szó. Ennek az ünneplésnek tehát az egyik lényeges vonása az orgia. Próbáljuk most meghatározni, hogy mi ez. Nyilván hasonló az ünnephez az ünnep utánzata, amint a mai „átlagdiscók” hangulata az igazi ünnep ördögi imitációja. Persze van valami emberi tendencia az orgiában, ami alapvetően jó: extázist akar az ember, vagyis az Istennel való közösséget. Van ebben valami tiszteletre méltó, hiszen az ember arra teremtett mint személy, hogy kilépjen magából. Az extázis kilépést jelent, az Én a Te felé mozdul ki, hogy egy új világban, a nagy „Mi”-ben létezzék. Ezzel a nagy emberi eseménnyel lehet megközelíteni a Szentháromság titkát is (mert leginkább ebben Isten képmása az ember): az Atya és a Fiú kapcsolata a nagy „Mi”-ben, a Szentlélekben teljes. De mi történik akkor, amikor megromlik ez a törekvés? Amikor nem a másik személyre irányul, nem a személyesség legmagasabb szintjén zajlik, hanem lefelé irányulva az animalitásba bukik? A szeretetben történő extázisban a lélek mámorának tiszta borát isszák, nincs tudatvesztés, nincs másnaposság. Az orgiában tudatvesztés van, s ennek az állapotnak a keresése tulajdonképpen a teremtés tagadása, az istenség és a világ azonosítása, amely jellemző a gnosztikus vallásokra: feloldódás a mindenségben, hiszen minden egy. Isten azonos a világgal, a világ azonos az Istennel, én azonos vagyok a világgal, a világ azonos velem, én azonos vagyok veled, te azonos vagy velem. — Szédülést okoz ez a beteg azonosság-tudat. Vangelis zenéje ezt fejezi ki zenei szinten: szédülést, kábulatát annak, hogy minden egy. Van ennek vizuális vetülete is: amikor a televízióban az egyik alak átmegy a másik alakba, amikor minden összefolyik, ahogy az állat emberré lesz és az ember állattá. Ebben a felfogásban az ember nem az Istenséggel egyesül, hanem önmagával, tudattalan világának zavaros mélységeivel.

Az orgiában az ember közösséget szeretne teremteni a másik emberrel is, mert érzi a személytelenség átkát, az elsivárosodást és elmagányosodást, különösen a nagyvárosokban. De az orgia következménye a legtökéletesebb izoláció, a magány. A meglévő közösségnek is a totális széthullása. Miért? Mert nem személyes szinten történik a másik személlyel való kapcsolat, hanem a személytelenben való feloldódásban. És itt van egy másik figyelmeztető jel. Ebben az esetben nem örömről van szó, hanem gyönyörről. Az öröm interperszonális esemény, a kék, a gyönyör szigorúan magánjellegű. Ezzel véletlenül sem akarom azt sugallni, hogy a gyönyör és a kék bűn. Isten alkotta a természetünket olyanná, hogy alkalmas legyen a gyönyörré. Attól függ, hogy Isten törvényei ellenére, vagy Isten törvényeit teljesítve ér bennünket a gyönyör. De tudnunk kell, hogy a kék és a gyönyör megoszthatatlan. Két egymásban gyönyörködő test sohasem osztja meg a gyönyört, legfeljebb az örömet. Annak az örömét, hogy egyik a másiknak gyönyört ajándékoz. Tehát az öröm mindig interperszonális esemény, a gyönyör soha. Sajnos napjainkban az öröm helyébe —ördögi szemfényvesztéssel— a kéjt és a gyönyört állítják. Az öröm helyett a kéjre, a gyönyörré törekedni annyi, mint a közösséget alapjaiban lehetetlenné tenni. Az extázis örömben születik, vagy örömet szül, a gyönyör mértéktelen és személytelen habzsolása orgiát.

Az orgiának jellemzője a másnaposság. A másnaposság antropológiai üzenetet hordoz. Az igazi ünnep nem okoz másnaposságot, hanem feltüzel a hétköznapok tennivalójára. Egy hatalmas húsvéti ünneplés után már várjuk a hétköznapokat, az igazi ünnep visszaküld a hétköznapokba, az életünk valós világába, s kapcsolatainkhoz.

És most áttérhetünk Baltazár lakomájának egy másik vonására, az embernek a világhoz, a teremtett világhoz való viszonyának megromlására, amely nem más, mint profanizáció. A másnaposság ténye mutatja, hogy nem igazi ünneplésről volt szó, mert az igazi ünnep visszaküld a teremtés folytatásához. Egyébként az igazi misztikának hitelesítő jele, hogy az Istennel való találkozás visszaküld oda, ahol vagyok. Egy Lisieux-i Szent Terézt az Istennel való találkozás visszaküldi nővéreihez, s el tudja fogadni a Szent Péterről nevezett nővért, aki őt állandóan regulázza, megleckézteti, miközben ő vezetgeti, és gyöngéd szeretettel gondolja ezt a beteg nővért. Az igazi ünnep visszaküld a hétköznapokhoz, a munkához, a világ alakításához, egyfajta új lendülettel és jó ízzel a szájban. Mert az ünneplés nem más, mint együttlét azzal a Teremtővel, aki a teremtéséből részt adott, mondván: „Hajtsátok uralmatok alá a földet!”, és ugyanakkor meghívott az ő életéből való részvételre (ez az ünnep). Igazából itt az emberi reményről van szó. Az orgia a reménytelenség kifejezése. Az extázis a reményé. Hogy a megromlott ünnep, amelyet az orgia jellemez, reménytelenséget hordoz magában, az abból is világos, hogy tudatvesztésre törekszik. Az igazi ünneplés tudatos ünneplés. Az igazi ünnep végső tartalma (a keresztény ünnepliben, Krisztus feltámadásában ez egészen nyilvánvalóvá lesz) a halhatatlan reménység.

De térjünk vissza a másnaposság elemzéséhez. A másnapos embernek nincsen kedve a világhoz. Miért? Mi ennek az oka? Az hogy profanizálta. Kisajátította magának a teremtést, kivette az isteni ajándékozás kontextusából, és így azt izetlennak érzi. Megszakította az ünnep és a nem ünnep közötti kontinuitást, vagyis azt a ténytet, hogy a világ nem natura, hanem creatura, amit hálaadó csodálkozással ünnepegni kell és tevékeny étettel alakítani. A creatura kezdettől fogva mintegy oltáriszentség. Mert Isten önmaga szeretetét ajándékozta a világ által az embernek. Tehát a világ az ajándékozásnak szakrális, szentségi erőterében áll fönn. Isten az embernek adta az egész teremtett világot. Kezébe fogta a semmit, hogy legyen világ, és ezt a világot az embernek adta. Így a teremtett világban nincs semmi, ami ne ajándék lenne. És ha mi Isten kezéből hálaadással vesszük át a világot, akkor a világnak van értelme. Ha nem ismerek fel egy ajándékot, vagy nem veszem át, akkor az ajándéknak, mint ajándéknak nincs értelme. Így tehát a világot sem egyedül teremtette Isten, hadd javítsam ki —talán nagyon merészen— Szent Ágostont. Mert a teremtett világnak nem lenne értelme, nincs értelme, ha az ember azt, mint ajándékot meg nem köszöni. A világ ajándék-jellegének tagadása és mégis birtoklása, kisajátítása profanizáció, mely a legteltesebb reménytelenségnek a forrása. Az ünnep lényege a világnak mint ajándéknak újra átvétele Isten kezéből.

Az ünneplésben az ajándékot megköszönjük, sőt az ajándék által és az ajándékban szemléljük az ajándékozóval való közösséget. Tehát igazából az ünneplésben egy kapcsolatot ünneplünk, az Istennel való kapcsolatot. Az ajándékot, ha megköszöntük (felismerve és elismerve ajándék-voltát), nyugodtan birtokba vehetjük —Hajtsátok uralmatok alá a földet!—, dolgozni kell és ez a hétköznapokban folytatódik, de egy percig sem felejtethetjük el, hogy a világ nem natura, hanem creatura, nem adottság, hanem ajándék; aki ezt tagadja, az profanizálja a világot. A bortól megittasultan Baltazár megparancsolta, hogy hozzák elő azokat az arany, ezüst edényeket, amelyek a jeruzsálemi templomból valók. A szent edényekből nem szabad földi bort inni! Ez az eucharisztia ördögi paródiája lenne. A „Fényes szelek” (filmcím az ’50-es évekről) nemzedékének kísértése, hogy miseruhákban ugráljanak lányok, és konszekrált kehelyből igyák a földi bort. Ami ott kezdődött a „Fényes szelek” nemzedékével, az már bukássá érlelődött a szemünk előtt. A kehelyből Krisztus vérét isszuk, nem földi bort. Egyébként amikor az ember tényleg megfelelő keretek között, az igazi ünnepen testvéreivel együtt eszik és iszik (a család együtt van mindig), mintegy áldozik. Mert mi, emberek sohasem úgy eszünk és iszunk, mint az állat, hanem az étellel együtt lenyeljük anyánk vagy hitvesünk szeretetét, aki azt az ételt elkészítette, tehát quasi áldozunk. Ez nem jelkép, ez több. A kémia, fizika és a természettudományok semmit sem tudnak kimutatni a sütemény ajándék voltáról, márpedig az ajándék volta a lényeg! Ezt nem lehet fölcserélni mással. Baltazár lakomáján azonban nem erről a quasi áldozásról van szó, hanem a világ kisajátításáról, lerészegedésről. Félelmetes módon éppen ez kísérti magát az első keresztény gyülekezetet is. Szent Pál apostol az első Korinthusi levél 11,17–32-ben

éppen ezért említi az eucharisztia alapítását, mert eltorzult az első keresztény közösség eucharisztikus ünneplése. Egyesek lerészegedtek, mások a saját vasorájukat ették.

A profanizációban már nem deszakralizációs folyamatról van szó. Mert egy bizonyos deszakralizáció jellemző a kinyilatkoztatásra. A Biblia a csillagokat, a holdat és a napot deszakralizálja. Azok nem istenek, hanem az Isten teremtményei. Mert a Biblia a szakralitás helyes fogalmára akarja ránevelni az embert. Azért szakrális (szent) ez a világ, mert mindenestül Isten teremtménye, Isten ajándéka. Nem pedig azért, mintha a világ isten lenne. A New Age-ben ez az ősi, pogány, helytelen szakralitás-fogalom tér vissza: a világ istenítése, amely logikátlan és az embert megrontó irányzat. A New Age a materializmus fordítottja. A materializmus szerint minden az anyagból van és minden visszahull az anyagba. Az emberi szellem lustasága, hogy most egy materialista korszak után a materializmus fordítottját, a spiritualizmust fogadjuk el meglepő könnyedséggel nagy tömegben, amely szerint egyetlen ősválóság van, az istenség, amely azonos az anyaggal (a világgal) egy monista, panteista felfogás szerint, s minden belőle fejlődik ki, s minden visszatér egy öntudatlan folyamatban. A Biblia legnagyobb örömhíre az, hogy van teremtés. A teremtés nem isten. Isten pedig nem azonos a teremtményekkel. Egyébként nem is érdemes kisebb Istennel foglalkozni, csak azzal, aki tud teremteni. A Szentírás visszautasítja a szakralitás helytelen fogalmát, amely a világot azonosítja Istennel. De ezt a deszakralizációt, demitologizációt csak azért végzi el, hogy kimondhassa, hogy a világ Isten ajándéka. A profanizáció viszont ennek az ajándéknak a visszautasítása és kisajátítása. A profanizációval az ember lerombolja a világ ajándék-jellegét. A XX. századi ember a deszakralizációs folyamatból már átlépett a profanizációba, ami, persze, mindig is kísértette. Miben áll ez? Még a deszakralizációs folyamat végeredményének tűnhet, amikor hivatkozva a természettudományokra —persze helytelen hivatkozással (mert az embert a természettudományok nem tudják teljes mértékben megragadni, leírni, meghatározni)— a mai ember kijelenti, hogy nincsen szent hely és nincs szent idő. A modern ember számára, akitől mindenféle vallás távol áll, úgy látszik nincs többé szent hely és nincs szent idő. Hiszen minden hely relatív, minden idő viszonylagos. Az egyiket a másiktól nem hierarchikus rend különbözteti meg. Egyik sem emelhető ki, egyik sem helyezhető a másik fölé rangban. Érdekes azonban, hogy ez a felfogás az ember emberségét rontja le. Mi lenne, hogyha megszűnne a vasárnap, egyáltalán nem lennének ünnepek? Azért a vasárnapból, amely gyökereivel egészen a zsidó szombatig ér le, az egész emberiség profitál — megtanul emberként élni. Tessék elképzelni, hogyha az idő csak úgy folyna, nem szabdalnák fel a vasárnapok, meg az ünnepek. Az embert ez örületbe vinné. Mint ahogy abba is viszi sok kortársunkat. Mircea Eliade-nak van egy megjegyzése, amely körülbelül így foglalható össze: a mai ember teljesen deszakralizálta a helyet és az időt, de mégis maradt valami az ember számára, az utolsó szakrális hely, az emberi szeretet. Zseniális meglátás!

Pontosan az emberi szeretet élményében látjuk, hogy a tér és az idő megtörik. Egy találkozás ideje és helye, amelyhez a mai ember visszamegy (ha ember marad), mutatja, hogy a helyek és az idők különböznek rangban egymástól. Ahol ő találkozott először a feleségével, ahol rég nemlátott testvérével hosszú évtizedek óta először találkozott, az a hely, az az idő igenis különbözik minden más helytől és minden más időtől. De pontosan ebben van az újszövetségi Szentírás szerint a szakralitás értelme. A feltámadt Krisztus itt jelent meg, ebben a térben, tehát ez a hely szent, az utolsó vacsora terme. Vagy az Olajfák hegyén láttuk utoljára, és ott volt, ott esett térdre, amikor vérrel verítékezett. Egyébként a feltámadott Krisztus megjelenései hozzászoktatták a zsidó apostolokat, hogy a hét első napja legyen számukra a szakrális idő, a vasárnap. Mindez egy újfajta szakralitás: a szeretet emeli rangra a helyet és az időt. Az ősi pogány szakralitás beteg szakralitás, mert azonosítja az istent a világgal: a tabu, hogy a kövel körülkerített istenkert az isteni elektromosságnak különös hordozója. Ha minden elővigyázatosság nélkül lépsz be, meghalsz. A keresztény szakralitásban ebből semmi sincs. Az ember szeretetének szakrális volta nyilatkozik meg. Az ember tehát lerombolhatatlan, mert Isten képére van alkotva. Ha az emberi szeretetet le tudnánk rombolni, az embert rombolnánk le, ünnepével együtt. Az Ó- és Újszövetség éppen ezt nevezi igazában szakralitásnak, főleg az Újszövetség. „A hét első napján” — írja, tehát szent a hét első napja, és szentek azok a helyek, ahol a mi Urunk, Jézus Krisztus járt. És szent az, ahol Krisztus titokzatos teste, az Egyház összegyülekezik vasárnap.

Végülis az orgiának és profanizációnak, amint megfigyelhettük, van egy közös forrása, amiből táplálkozik, az idololatria (bálványimádás), amely azonos az ember vágyainak végtelenre vetítésével, s az ember önimádásával. Európa nagy pszichológusai Freud, Adler, Jung mint pszichológusok óriásiak, de mint ideológusok pancser munkát végeztek. Egy-egy elvre építették fel az emberi világot. Iszonyatos rombolást eredményezhet ez. Az embert nem lehet felépíteni egyetlen elvre. A mindenséget sem lehet egy elven megmagyarázni. A ki nyilatkoztatás pontosan ettől óv meg, amikor a világot és az embert Isten művének tartja. Bizonyos pszichológiai irányzatok rosszul látják, amikor az Istenre törekvő hiteles misztikust megvádolják az ösztönök elfojtásával. Pontosan a fordítottja az igaz. Az embernek csak egyetlen ösztöne van: a végtelenre irányuló ösztöne, Isten-ösztöne van, ahogy már ezt Prohászka tanította. És ennek az Isten-ösztönnek a megbetegedése az, hogy ez a végtelenre irányuló vágy a hármasság valamelyik területén önmagába visszacsavarodva a végtelenség képzetét mutatja. Ilyen a szexualitás, ilyen a birtoklás, ilyen a hatalomvágy. Tehát a különböző emberi ösztönöknek az ún. teljes kiélése a végtelenre táruuló Isten-ösztön elfojtása. Ha ezek a végtelen vágyak nem egy személyes élő Istenre vonatkoznak, ill. attól leválnak, akkor önmagukba visszacsavarodnak, projekciót idéznek elő és a végtelenség illúziójával kecsegtetik az embert. Tulajdonképpen mi történik? Egyfajta extázis ígéretével az orgiába viszik az embert és így a legmélyebb reménytelenségbe.

A megváltás mint az ember ünnepének megváltása Jézus Krisztus által

Jézus Krisztus életében a legmélyebb vonatkozás az Atya, életének legmélyebb eseménye az Atya imádása. Az idololatria helyett megjelenik az emberiség történelmében a legtisztább adoráció. A Názáreti Jézus identitásának a lényege az Atyához való vonatkozás. Jézus imája egyedülálló emberi esemény, az apostolok megkívánják és kérik, hogy tanítsa meg őket imádkozni, imádni az Atyát. Jézusban egy végtelen vonzalom, szeretet él az Isten iránt, akit Atyának nevez, és ez kezdetől fogva, mint egy belső ünnep ragyog ki belőle, árad szét körülötte. Keresztsegekor is imádkozott, amikor hallotta a szót: Te vagy az én szeretett Fiam, akiben kedvem telik. Jézusnak az Istennel való kapcsolata maga az Isten országa. Keresztsegekor arra kap indítást, hogy ezt a belső kapcsolatot tárja föl az embereknek, vagyis hirdesse meg az Isten országát, vagyis a kezdetől készített ünnepet. De ő nem indul el azonnal prédikálni, hanem negyven napra visszavonul a pusztába. Miért? A Szentlélek viszi oda, hogy ott szembenézzen az emberi lélek legmélyebb valóságával, az Atyával való kapcsolattal, hogy megvalósítsa a tökéletes istenimádást, minden földi vonzalomról lemondva. Mielőtt elindulna hirdetni az Isten országát, megkísértetik. A Sátán azon a hármasság területén kísérti meg, amely területen Ádám elbukott. „Tedd, hogy e kövek kenyérré változzanak!” Elmúlt a negyvennapos böjt, tehát Jézus ehetne. Nagyon profán és durva módon hadd mondjam el, hogy Jézust itt nem a böjt megtörésére akarja rávenni a Sátán, hanem hogy a hamvazószerda után tartson „zabálócsütörtököt”. Jézus visszautasítja, mert az Atyából akar élni és csak az Ő kezéből, mint ajándékot akarja elfogadni a táplálékot. Azután arra akarja rávenni, hogy vesse be csodatévő erejét és teremtsen a kövekből kenyeret a maga számára. Jézus így gondolkodik: Akkor, inkább éhen halok. Én Atyámtól akarok kenyeret kapni. Azután felviszi a Sátán Jézust egy magas hegyre és neki ígéri a világ minden szépségét és gazdagságát, ha leborulva imádja őt. Jézus szereti világot, azért kísérthető ezzel. Milyen meglepő, hogy Máté evangéliuma végén ugyanezeket a szavakat halljuk, amivel itt az ördög kísérti, de most már Jézus szájából: „Nekem adatott minden hatalom a mennyben és a földön”. Igen ám, de ez a hatalom *adatott*. És kitől adatott? Az Atyától. Tehát mint ajándékot vette át a mindenséget Krisztus az Atyától. Nem akarta kisajátítani, profanizálni. Majd az ördög felviszi a Templom tornácára, s a népi várakozást kielégítendő arra akarja rávenni Jézust, hogy szálljon le a magasból a templomudvarra, és akkor elfogadják mint Messiást. Így azonnal hatalmas karriert csinálhat magának. Jézus lemond erről a csodás útról, és az Atya akaratába helyezi az ő akaratát. Imádja az Atyát. Tőle várja élete megoldását. Mindenben az Atyához való vonatkozás az alapja emberi életének, így a mi életünknek is. S ennek a vonatkozásnak a lényege az Atya imádása. Az idololatria helyett az adoráció.

Nem meglepő, hogy nyilvános működését —János evangéliuma szerint— egy menyegzőn, Kánában kezdi, s önmagát úgy határozza meg mint vőlegényt. Vagyis Izrael Isteneként. Ezzel jobban kimondta istenségét, mintha a nicea-

konstantinápolyi zsinat görög szavaival mondaná, hogy „én Isten vagyok az Istentől, világosság a világosságtól”. Csodálom is, hogy kortársai nem kaptak fel köveket, és nem kövezték meg. Hiszen amikor Ő önmagát vőlegénynek mondja, azonosítja magát az Örökkévalóval, akinek Izráel a menyasszonya. Így szól: „Nem bőjtölhet a násznép, amíg vele a vőlegény.” Igen, benne és vele az Atya tiszta imádása kezdődött meg a földön, vége az idololatriának, a bálványimádásnak, az igazi extázis jelent meg. Az Atyával való közösség és az ember-testvérekkel való közösség, és a profanizáció helyett a világ konsekrációja az Ő szent megtestesülése által. Így a világ belemerülhet az Isten dicsőségébe a profanizáció helyett, s az orgia helyett a kánaai mennyegzőn kinyilvánítja Isten szeretetének túlaradó voltát. Szent János evangéliumában ez a nyitány, amely meghatározza Krisztus működésének lényegét. Szenvedése és kereszthalála tulajdonképpen az ember ünnepének a megváltása. Az utolsó vacsorán egy ünnep keretében ad értelmet annak, ami emberileg értelmetlen, az Ő eljövendő szenvedésének. Mert amit Jézussal elkövetnek, az bűn, az gyilkosság. Nem ez az emberiség megváltása, ezt nem akarja. A Bibliában nincs fátum, nincs sors. Az, hogy mindezeknek így kellett történni, csak a mindenkori ember bűnös pszichéjére utal. A bűnös ember mindig kivégzi az ártatlan embert. Platón mondja: „Ha lenne egy ártatlan ember, akkor azt keresztre feszítenénk”. Innét jön a „kell”. Nem kéri az Atyától, hogy vegye el emberségét, hogy küldjön többet tízezer angyalnál, hogy megmentsék, nem kér csodát, vállalja az emberséget. De az utolsó vacsorán értelmezi ezt az érthetetlen eseményt, a halált, a kereszthalált, úgy mint az emberségért felajánlott áldozatot, amely az embernek az Istennel való kapcsolatát helyreállítja a bűnbocsánat által, amely a legtökéletesebb Isten-imádás és ugyanakkor a világ konsekrációja. Nézzük meg ezt a hármat: a szentmisének, az úrvacsorának, Krisztus kereszthalálának a legmélyebb valósága az Atya imádása. Azt olvassuk a Zsidókhoz írt levélben, hogy „hódolatáért meghallgatásra talált” Krisztus. Tehát a kereszten bemutatott áldozat elsősorban hódolat, adoráció, a bűnös bálványimádás helyett elégtétel az Atyának. A régi magyar szó, az *elalél* tartalmazza az imádás igazi jellemvonását, hogy az embernek megáll az esze, hogy elájul, hogy egészen kiszolgáltatja magát az Istennek. Ez történt a kereszten. A keresztény istentisztelet tehát elsősorban megrendült istenimádás, adoráció, a bálványimádás visszautasítása.

Az eucharisztikus ünneplés legmélyebb valósága az adoráció, Isten imádása. Krisztus az Atyának az imádását az Ő testének feláldozásával vitte végbe, tehát lényegesen a sacrificium, az áldozat. Csak ennek az Istent imádó áldozatnak a következménye a megtisztított lakoma, mert Krisztus kereszthalála által nyertünk bűneinkre bocsánatot, vagyis Krisztus az Istent és az embert, a zsidót és a pogányt kereszthalála gyümölcseként egy asztalhoz ültethette. Igen fontos az átlényegülés titka: „ez az én testem, ez az én vérem”. Tehát a kenyér és a bor színe alatt a feltámadt Krisztus van jelen, A Bárány, az örökkön élő mintegy megölve. A kenyérben és a borban már a konsekráció által a világ végső átalakulása kezdődik el. Először is a Szentlélek erejével egy hatalmas nagy rombolás történik,

hiszen az anyag lényege már nincs ott, hanem helyébe a Krisztus feltámadott teste lépett. Így tehát a világ konsekrációja indult el a profanizáció ellenében. Mi tehát az eucharisztikus ünneplésnek, a keresztény ünneplésnek a lényege? Isten helyes és tökéletes imádása, adoráció az idololatria, a bálványimádás helyett. Azután konsekráció, a világnak, az anyagi világnak is az átalakítása, Isten dicsőségének az erőterébe való felemelése a profanizáció helyett. És szeretetben történő extázis, önmagunkból való kilépés az orgia helyett. Ezért a II. Vatikáni Zsinat nagyon helyesen állapítja meg, hogy az eucharisztikus ünneplés a keresztény élet egészének forrása és csúcspontja.

Vigyázzunk a forrásra, hogy ne piszkítsuk be. Az eucharisztia ünneplése maradjon az, ami. Ez egyben hitünk átadásának is középpontja, mert amit ünnepel a keresztény nép, azt hiszi. Vannak tipikusan katolikus melléfordításai a Szentírásnak, de vannak protestáns melléfordításai is, éppen az első Korinthusi levél 11,26-ot illetően. Hadd idézzek egy protestáns szerzőt, aki kijavítja a rossz protestáns fordítást az úrvacsorára vonatkozóan: Kiss Sándor az Újszövetség görög-magyar szómagyarázatában felhívja a figyelmünket arra, hogy nem felszólító módban, hanem kijelentő módban áll az a kitétel, hogy valahányszor ezt cselekszitek, az Úr halálát hirdetitek, amíg el nem jön. Tehát nem arról van szó, hogy az úrvacsorán hirdessük az úr halálát, hanem az Úr halálát hirdetjük. Mivel? Nem prédikációval, hanem a szentmise bemutatásával. Tehát ebben az ünnepben való részvétel maga a hit átadásának az alapja. Nyilvánvaló, hogy ha megrontjuk a szentmisét, megrontjuk a keresztény ünneplést, s ha megrontjuk a keresztény ünneplést, megrontottuk vele a keresztény hétköznapiakat is. Szent Pál írja: „Testvérek, Isten irgalmára kérlek titeket, hogy adjátok testeteket (vagyis földi életeteket) élő, szent, Istennek tetsző áldozatul. Ez legyen ésszerű hódolatotok. Ne szabjátok magatokat e világhoz, hanem alakuljatok át gondolkodásmódotokban, hogy felismerjétek, mi az Isten akarata, mi a helyes, mi a kedves neki és a tökéletes.” (Róm 12,1–2) Így vezet át tehát az eucharisztikus ünneplés, melyben a Szentlelket hívjuk le nem csak a kenyérre és a borra, hanem a hívekre is, a hétköznapiakba. Az a nagy átalakulás, ami megkezdődött az eucharisztikus lakomában, folytatódik a mindennapi életünkben. Így tehát a lelki élet nem más, mint a Szentlélek hatása alatt folytatott teljes élet. Tehát a lelki életnek csak egy része a forrásból való táplálkozás, az ünneplés, amikor iszom az élő vizek forrásából, utána mindaz, amit teszek a Lélek hatása alatt van, bármiféle testi dolog is, az is a lelki élet része lesz. És ha nem a Lélek epiklézise alatt történik, akkor bármilyen szellemi tevékenység ellenére is testies marad az ember, a világba bezárt.

Összefoglalva elmondhatjuk, hogy az ember bűnbeesése nem más, mint az ember ünnepének (melyet Isten szerzett neki) megrontása. Az ember megváltása nem más, mint Krisztus által az ember ünneplésének a bűntől való megszabadítása, az ünneplés megváltása.